

HÜSEYİN
SADETTİN AREL

HAYDAR SANAL

H

ÜSEYİN Sadettin Arel 1880 yılında Vefa'da doğdu. İlk öğrenimine Vefa'daki Taşmektep'te başladı, Şemsülmaarif ve Numune-i Terakki mekteplerine devam etti. Babasının naib olarak İzmir'e tayin edilmesinden sonra orta öğrenimini oradaki Fransız Kolejinde tamamladı. Bu esnada özel olarak İngilizce, Fransızca ve Almanca dersleri aldı. Yüksek tahsilini 1906'da İstanbul'da Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne'de birincilikle tamamladı.

Henüz orta öğrenimdeyken memuriyet hayatına başladı. 1895'te Aydın Vilayeti Mektubî Kalemî müsevvidi oldu. Sonra İstanbul'da Adliye Nezaretinde sırasıyla mütercimlik, Mektubî Kalemî şifre katipliği, mühür ve şifre müdürlüğü ile mektubî muavinliği görevlerinde bulundu. 1907'de Adliye Nazırı Abdurrahman Paşanın kızı Pakize Hanımla evlendi. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Adliye Nezareti Mektubî Müdürü oldu. Ticaret-i Bahriyye Mahkemesi azalığı ve Rumeli-i Şâhâne Vilayât-ı Selâse adliye müfettişliği yaptı. 1910'da Washington'da toplanan *Millîterarası Hukuk Kongresi*'ne Osmanlı Devletini temsilen katıldı. Bu münasebetle Avrupa ve Amerika'yı gezerek incelemeler yapma imkanı buldu. Bir müddet sonra tekrar Adliye Nezaretinde görev aldı. Buradaki Umûr-ı Cezaiyye müdürlüğü ve müsteşarlık vazifelerinden sonra 1 Mart 1913'te Şura-yı Devlet Nâfia ve Maliye Dairesi azası oldu. Bir yıl sonra Defter-i Hakanî nazırlığına, 1915'te Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesi reisliğine getirildi. Aralık 1918'de Şura-yı Devlet'in lağvı üzerine bu görevden ayrıldı. Cumhuriyetin ilan edildiği günlerde İzmir'e giderek bir avukatlık bürosu açtı ve beş yıl burada kaldı. Bu yıllarda Adliye Vekaleti Ahkam-ı Şahsiyye Komisyonuna başkanlık etti, tapu ve kadastro kanununun çıkmasını sağladı. Türk Hukukçular Derneğini kurdu. 1943'te İstanbul Belediye Konservatuarı İlmî Kurul reisliğine getirildi ve beş yıl bu görevde kaldı. Bu görevde iken Filarmoni Derneğini kurdu. Başkanlıktan ayrıldığı yıl İleri Türk Musikisi Konservatuarı Derneğini kurdu ve hayatının

sonuna kadar bu derneğin başkanlığını yaptı. 6 Mayıs 1955'te Şişli'deki evinde vefat etti. Kabri Zincirlikuyu mezarlığındadır.

İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsçayı birinden diğerine tercüme yapacak derecede iyi bilen Arel, İslam hukuku, Mecelle ve Avrupa hukuku hakkındaki derin bilgisiyle Türk hukuk tarihinin önemli simaları arasında yer almıştır. Devletin çeşitli kademelerinde üstlendiği görevler, Avrupa ve Amerika'da verdiği konferanslar, tebliğler ve yazdığı makaleler, 1928-1953 yılları arasında İstanbul'daki avukatlık hayatı onun iyi bir hukukçu olarak tanınmasını sağlamıştır. Fakat asıl şöhretini Türk musikisindeki çalışmalarıyla elde etmiştir.

Musiki tahsiline İzmir'de 10 yaşlarında iken mandolin çalarak başladı. Bir süre sonra Şeyh Cemal Efendiden ud ve Türk musikisi dersleri aldı. İstanbul'a döndüğünde bestekâr udi Şekerci Cemil Efendiden musiki bilgisini ilerletti. Ayrıca ney, piyano ve diğer bazı nefesli ve yaylı sazları öğrendi. 1907-1909 yıllarında ünlü besteci ve musiki bilgini Edgar Manas'tan armoni, kontrpuan ve fûg dersleri aldı. Başta Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede olmak üzere çeşitli üstatlardan Türk klasik müziği ve dinî musiki meşketti. Özel musiki toplantılarının birinde Suphi Ezgi ile tanıştı ve onunla hayat boyu sürecek bir musiki arkadaşlığına başladı. Dârü'ttâlim-i Musiki'nin öğretim kadrosunda yer aldı. Ayrıca çok sesli musiki ile meşgul oldu. Bir yeniliği gerçekleştirerek soprano, alto, tenor, bas, kontrbas olmak üzere beş ayrı boy kemeçe imal ettirdi. Bu sazlar için dörtleme ve beşlemeler besteledi. İstanbul Şehir Umumi Meclisince İstanbul Konservatuarı Batı Musikisi Bölümünün düzeltilmesi ve 1926'da kapanan Türk Musikisi Bölümünün yeniden açılması için büyük yetkilerle İlmî Kurul reisliğine getirildi. Burada Türk musikisi nazariyatı ve tarihi dersleri verdi. Türk Musikisi İcra Heyeti adıyla bir topluluk kurdu. Konservatuarın Batı Musikisi bölümünü orta derecede bir Avrupa konservatuarı seviyesine ulaştırdı. Belediye Konservatuarından ayrıldıktan sonra İleri

Hüseyin Fahreddin Dede.

Şekerci Cemil Bey.

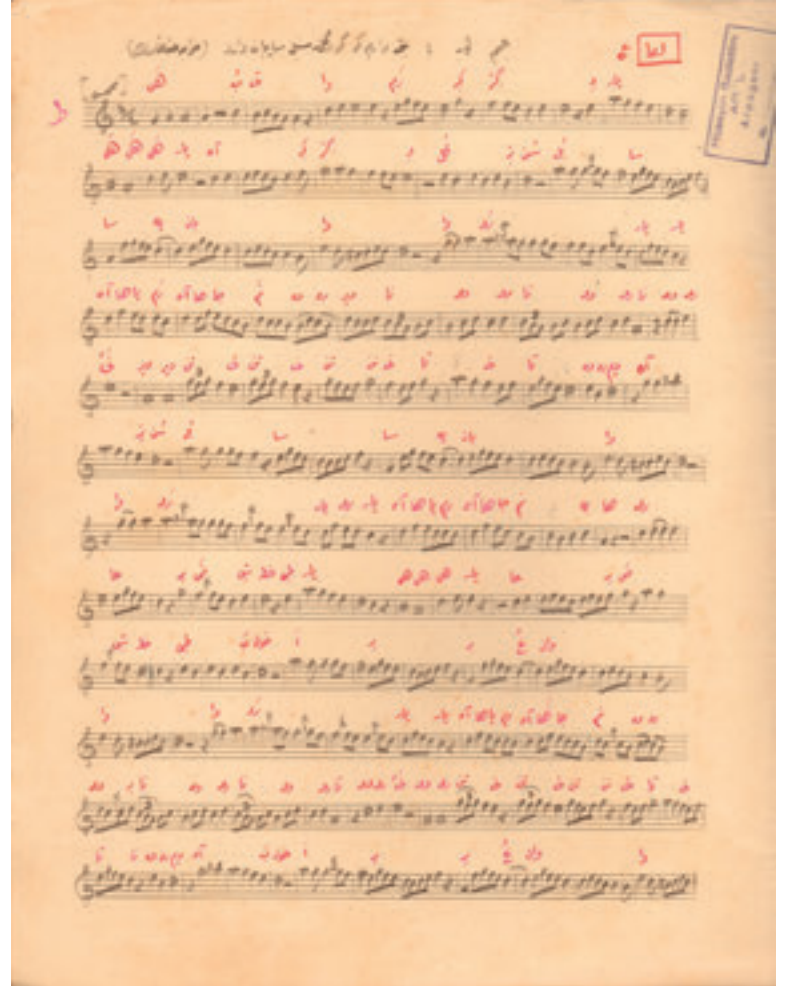
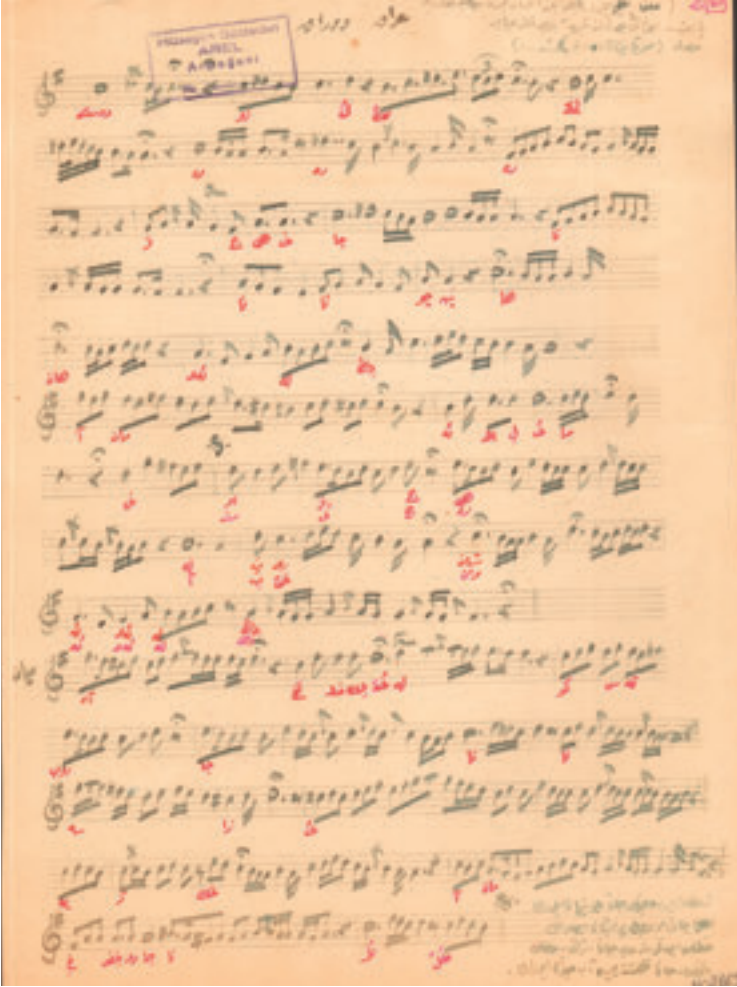
Türk Musikisi Konservatuvarını kurdu. 1953'e kadar buradaki derslerine devam etti.

İstanbul Belediye Konservatuvarında ders verdiği sıralarda, Türk musikisinin nazariyatı ve tatbikatı ile ilgili fikirlerini benimseyen öğrencileri Arelci diye anılmaya başladı. Sonraları, bu yeni şartlar içinde yapılan eğitim hamleleri Arelcilik akımı olarak nitelendirildi. Bu akımın ilkelerini şu şekilde tespit etmek mümkündür: Millî musikimizin adı Türk musikisidir, ona alaturka demek yanlıştır. Türk musikisi bir bütündür, sanat musikisi ve halk musikisi gibi ayrımlar, bu bütünün dallarından başka birşey değildir. Millî musiki heptatoniktir (bir sekizlide yedi ses kullanılır), pentatonik (beş sesli) değildir. Türk musikisi ses sistemi tarihten gelen bir düzen içinde 24 perdeli ve aralıkları eşit olmayan bir sistemdir

ve Türk musikisinde Arel-Ezgi notası olarak anılan notasyon ses sistemi ile bağlantılı olarak kullanılır. Türk musikisi sahip olduğu geniş, zengin, değerli kaynak ve malzemesiyle ilerlemeye Batı musikisinden daha müsaittir. Bununla beraber Türk musikisi Batı musikisinin metot ve usullerinden de faydalanmalıdır. Okullarda musiki eğitimi ve öğretimi Türk musikisi nazariyatı esaslarına göre metotlu bir şekilde yapılmalıdır. Türk musikisi ilmi olarak incelenmeli, araştırılmalı ve çok sesliliğe açılmalıdır.

Osmanlı devrinden başlayarak çok geniş bir musiki çevresi ile münasebet kuran Arel'in İstanbul Şişli Küçükbahçe Sokağındaki tarihî evinde yapılan mutat cumartesi toplantıları musiki, edebiyat, millî sanat ve kültür konularında akademik sohbet, müzakere ve münazaralara sahne olmuş bir mektep

olarak kabul edilebilir. Engin bilgisi yanında ölçülü, ağırbaşlı, mütevazi şahsiyeti onu birçok öğrenci ve ilim adamının adeta müracaat makamı hâline getirmiştir. Zamanımızda Türk ve Batı musikisi alanında yetişmiş belli başlı birçok musikîşinasın bizzat onun öğretiminden geçtiği veya etrafında teşekkül eden sanat ve kültür halkasında yer aldığı söylenebilir. A. Adnan Saygun, Mesud Cemil, Fahri Kopuz, Ruşen Kam, Kemal Batanay, Veli Kanık, Hasan Ferit Alnar, Kemal İlerici ilk dönem; Lâika Karabey, Ercüment Berker, Haydar Sanal, Burhan Yılmaz Uysal, Yılmaz Öztuna, Cahit Atasoy da ikinci dönem öğrenci grubu içerisinde sayılabilir. İlk dönemde yer alan musikîşinasların hepsi kendi sahalarında birer değer olarak hizmet gördüler. İçlerinden Adnan Saygun gibi Arel'in görüşlerine zıt istikamette mesleğini

geliştirenler de vardır. İkinci dönem öğrencileri ise Arelcilik akımından ayrılmadan Türk musikisi öğretiminde ön planda bazı görevler aldılar.

Dinî ve din dışı sahada pek çok eser besteleyen Arel'in elimizde 750 kadar eseri bulunmaktadır. Beste yaptığı formlar şu şekilde sıralanabilir: ayin-i şerifler, duraklar, ilahiler, nakış besteler, nakış aksak semailer, nakış yürük semailer, şarkılar, köçekçeler, marşlar, gazeller, çocuk şarkıları, ney için taksimler, peşrevler, konser saz semaileri, saz semaileri, oyun havaları, tasvirî saz eserleri, taksimler, iki ses, üç ses ve koro için eserler, altılamalar, beşlemeler, dörtllemeler, üçlemeler, ikilemeler. Eserlerinden 100 kadarının notası *Musiki Mecmuası*'nda yayınlanmış, bir kısım eserleri TRT repertuarına alınmıştır.

AREL'İN MUSİKİ KÜTÜPHANESİ VE NOTA KOLEKSİYONU

Hüseyin Sadettin Arel'in musikiye dair evrakı, kitapları, mecmua ve nota koleksiyonlarının çok büyük bir bölümü İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde muhafaza edilmektedir. Bu kütüphanede, 8 bin dolayında ağırlıklı olarak Türk musikisine ait eserin notası, musikiyle alakalı pek çok eski nazariyat kitabının istinsahı ile bazı kıymetli yazma eserler, Türkiye'de ve Avrupa'da basılmış Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca başta olmak üzere pek çok dilde müzik kitapları, musiki ile ilgili pek çok çalışma notları ve yazışmalar ile birlikte İstanbul Belediye Konservatuvarında reis olduğu zamana ait kurumsal evrak ile yine Arel'e ait birtakım resmî ve şahsi evrak bulunmaktadır. Bu arşiv ve koleksiyon, Türk musikisi koleksiyon-

ları arasında hem nitelik hem nicelik bakımından önemli bir yere sahiptir.

1956 yılında, Prof. Dr. Cavit Bay-sun'un müdüriyeti esnasında Türkiyat Araştırmaları Enstitüsüne kazandırılan ve bir kısmı o yıllardan bu yana Edebiyat Fakültesi depolarında bulunan Arel kütüphanesinde, 2013-2017 seneleri arasında Harun Korkmaz tarafından tasnif ve kataloglama çalışmaları yürütülmüştür. Katalogun baskı hazırlıkları devam etmektedir.

Aşağıdaki QR karekodu okutarak bu yazı ile ilgili bir müzik videosuna ulaşabilirsiniz.

